

ЛАЗА ПОЛИЦАЈ

ПРИПОВЈЕТКА

Д. Б. ОМЧИКУСА

Од многобројних чудноватих лица које сам у току живота срео, мало које оставило је тако дубоку бразду у мојој памети као слика Лаза полицаја, које се и сад често, у часовима предања и успомена, сјећам и која изазива пред мојим душевним очима ријетки примјерак поколења које се све више и више губи.

Далеко је од мене помисао да у овој приповијетци изнесем као узор Лазу полицаја. Његов је облик природна посљедица нашег психолошког и моралног развића, а ја вам га зато представљам, јер је Лаза Србин био и српски осјећао, тврдо увијерен да ни вама ни мени на одмет бити ће ако дубље и урдије познамо и проучимо што је наше.

Премда га ни наобразба, ни сјајно поријекло, ни препоруке, ни новци у животу никад не дотакнуше нити истакнуше, ја сам се ипак за историју тога чудака тако бринуо да бих и дан данас мали прет лијеве руке прегорио кад би ми ко ту историју потпуно осјећао и допунио. У жељи да је приберем прошао сам двадесет и два села, шеснаест православних парохија, двадесет капетанија, ил' још боље да кажем у накрет сву кинеску крајину од Мокрог Поља до Полаче, од Стрмице до Косова — и сва се моја испитивања свађају на то, да се Лаза у селу Х. родио и да се још као дијете неће у свијет главом без обзира одвргао. Лазини родитељи умријеше још прије његова хаџилука по свијету и оставише за собом, поред Лазе, млађег сина Танасију, који се пресели у моје родно мјесто и за кратко вријеме постаде чувен и врло вриједан пекар. Сјећам се још врло добро да сам као дијете кинљо непрестано мајку да ми купи Танасијина хљеба. Не знам зашто, ваљда због тога што ми се Танасија допадао и његов ми је хљеб боље нег

икакав други сладно, а вјерујте да бих и сада тврд грош за један залагај прегорио, не хљеба ради, већ што би ми тај залагај подјетио моје дјетинство и изазвао оно срећно доба кад сам више осјећао, а мање знао, више вјеровао а мање нег сад поповао.

Ма колико сам сељана распитивао за Лазине родитеље нијесам могао избити већ врло мале податке. Отац се звао Марко а мајка Стоја. Стоја је, по причању људи, била поштена и добра душа која од јутра до мрака мужу кошуље крпи, ручак и вечеру приправља, кућну живинад храни, а у сутон пред колибу излази, те сањалачким оком посматра тајанствена поља и долине, разбирајући сваки и најдаљи жапор, осјећајући у свом прибрању нејероватним инстиктом све што се око ње збива и узносе се у том величанственом храму природе у најузвишенијој молитви коју људско срце саздати може.

Типови таквих жена нијесу код нас ријетки; сретате их свакога часа кад се возите главним друмовим Далмације; разумије се, не затјечете их никада у њихову прибрању, јер оне из далека чују штрпот госпоцких кола, поред којих се увијек устају, те оборене главе, скромно и предано, чекају да их оставите њихову миру. Ако их што запитате, оне ће вам додуше уљудно одговорити и своју вам услугу пружити, али с великим неповјерењем и сугестивношћу, с великом муком, несекући скоро из гркљана оно обично: „А Богме.... а ето.... а ја не знам!“.

Ти типови ни пред мужем много дружичија нијесу; оне га никада прве не основљавају и не јављају му се кад дође, већ се једноставно устану — као пред господаром својим — срећне су и пресрећне кад муж није пијан, или рђаво расположен, а још сретније кад обичне батине, које се покрај ватре огледају мирују и не пребијају се с њихова леђа. Таке жене немају никаквих захтијева, оне љубе додуше дјену своју, ал' до граница докле то муж допушта, а у осталом изгледа да чезну за вјечним миром, за индијском нирвахном. Њихова је смрт најмирија и најсрећнија смрт на свијету, оне умиру саме, остављене,

† Илја Вукићевић, књижевник

предане, без потребе лекара и утјехе, без икаквих захтијева, без болних поклича; оне се гасе као што су живе мирно, безбрижно, спокојно, у чврстој нади да их, бар тамо — мужевље батине пратити неће.

Така је, по свој прилици, била мајка Лазе полицаја.

О оцу су ми друкчије приповиједали. Важио је он као најкрупнија људина у селу, а био је самовољан и јогуница до зла Бога. „Као Марко Краљевић, тако ми Бога, господару!“ увјераваху ме најсвештаније сељаци. Опијао се често, особито последњих година, а Стоју је само једном у пећели тукао, не с тога што је он и више пута дохватио не би, већ из једноставног разлога што би се скоро сваке пећеле по неколико дана у град отиснуо и ту зачампао све док новаца или радње траје. Кад би се вратио у село, то јој се као оченаш знало да је батине минути неће. Тукао је без икаква узрока, само из жеље да је туче; не би с њом ни говорио, већ је једноставно ухватио за руку, дохватио тољагу, па млати док рука не клоне; послје тога би мирно и слатко вечерао а још слађе спавао. Покушавала је додуше Стоја и да бјега, ал' би је послје тога просто нагрдно; једнога дана мишљаху да је око изгубила, тако је масница на образу отекала била.

Она се послје два-три дана узалудна покушаја покорила судбини својој и закључила, да су обичне батине далеко блаже нег батине послје бјјега, те се потпуно у кући умирила. У осталом Марко је био добар и милостив човјек особито према сиротињи. Приповиједаху ми комшије да је каткад цванцике са јечерме откидао, да поможе просјацима. Сељани су га цијенили због његове бистрине ума и због његове неустрашивости, а богме га се и прибојавали. Мало ко је смио да прође као Марко у сред ноћи по пљуску и вјетру поред Тројичина гробљашта, ће казиваху да вукодлаци обилазе; а ни поп Тома није му, Бога ми, могао запредати. „Знаш ти, попе — рекао му је једнога дана Марко, кад га свештеник рад пијанства и рад поступања са женом бијаше изобличио — да ти мене нијеси ни родно ни купно; ако нијем, нијем из своје кесе, а ако тучем жену, тучем своју жену; ти си главар у цркви, а као таком част ти и поштење, као ђаћи своје — и Марко се бијаше дотакао капе. Ако ти пак што за изборе, ал' за нашу општину доље у Книгу служи, попе Томо, намени само, па да видиш како Марко лети! Нијесам се ја, бблаци, јуче родно и ако си старији од мене, знам ја ће треба а ће не треба. Запамти добро, попе, да те ко криво погледа, не би, Богам више нуре јео, нијесам ја ни пред Турцима бјежао, а камо ли ћу се бојати некаквог фратарског чевркања, ал' молим ја тебе, остави ти мене на миру с мојим вином и с мојом женом!“ Поп је послје те свечане изјаве истина нешто надовезао, али благо и умилно, није се више пачао у Маркове интимне ствари, већ му, као најразборитијем у селу, приповиједао све што је знао па чак му и српске народне пјесме читао. У том је Марко особито уживао и топио се у гњеву што Косово није њега затекло, или он Косово. Покушао је био свештеник да научи и читати Марка, ал' му то није уналило. „Аја, попе — одсјекао је Лазин отац — мани ти то, тако ти Бога, није то за ме; ће бих ја пратио ту ситнеж (тако је он слова звао) и дотле докле ти — доћерао, кад ми ти тако лијено

понијеваш и занијеваш! Пјевај ти мени, брате, док ти грло подноси, а ако то што ту пише доијевано није, вики само: ће си Марко! та не бој се!“

Ово су главни потези које сам од тежака из његова села докучити могао, а ви добро знате да је и ово много кал узмете у обзир безбрижност нашега тежака и његову неповјерљивост и сумњу пред свим оним који клобук носе. Па није то никакво чудо, кад се сјетимо колике су преко његове главе фијукнуле!

Што се Лазина брата тиче, он је умро од сушице, прије нег што се у мени породила жеља да приберем Лазину историју. Сви који су ми о Танасији приповиједали слажу се у томе, да је то био добричина човјек, мучалив и наиван као дијете и да је љубио истински брата Лазара, који му је у шест година само два пута писао. Надовезиваху очевидци тих писама, да је Лазо у њима тражио очевину, која у осталом одавно бијаше пропала — а и како не би, кад покојни Марко бијаше све проио, до оне колибе у којој се и данас гуштери легу и која се огледа као црна кукавица изнад тројичина гробљашта, ће Марко и Стоја вјечни савик бораве.

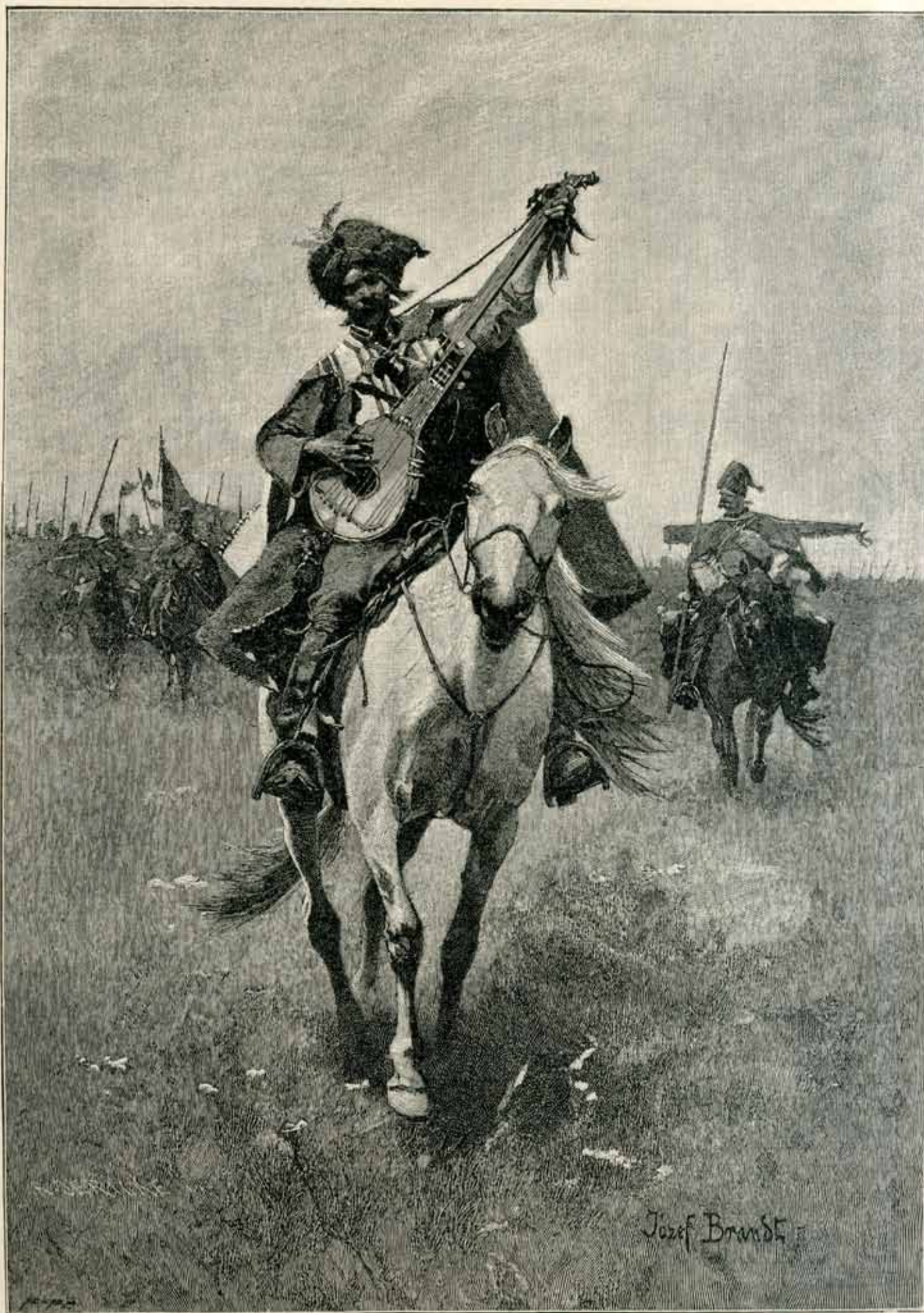
Ово је све дакле што сам о поријеклу Лазе полицаја прибрати могао; што се пак мог познанства с њим тиче нећу никад заборавити.

Учио сам се тада у Сплету и заборављао постепено у школи препорођеног града мили српски језик којим ме мајка задојила, којим је Лаза полицај говорио. Нећу и не могу да се тужим на то сретно младеначко доба које сам у том граду провео; ту сам у породицама које су у онђе једним језиком говориле, научио језик божанственог Дантеа, ту сам за први пут читао у оригиналу Маицонијеве „Веренике“, ту сам од једног католичког свештеника, који је био професор талијанског језика, примио многе здраве подлоге, које ми ни данас на одмет нијесу, ту сам први пут љубио и први пут преварен био.

Али што се школе тиче, то је било за приповиједање, тако ми Бога. Трино сам сваки пут кад бих жедао знања отворио своје ручне књиге и наилазио на онај језик који се официјозно „српско-хрватски“ звао, а у истини с кинеским шуровао. Говорило се ту о некаквом „црљеном крутом крву“ мјесто о црвеној згуснутој крви, о „жутим безбојним бојевима“ мјесто о жутој јасној боји, о „тро-точковрских летећих колесих“ мјесто о брзим велосипедима су три кола, о „клапавим тамбурама“ мјесто о звучним точковима на броду и т. д.

Коло се звало „котурача“, штап „трестака“, шибница „завијута“, пијесак „камење“, камење „пјесковити на-лози“, прашина на путу „витаље“, глас „завик“, пјесник „пјевац“ и све тако до зоре! Једном ријечи, није се знало ни ко није ни ко плаћа; писало се и говорило се оним језиком којим и данас сви могући Тугомири, Чедомили, Богомили и Триммири хрватског препорода говоре и пишу и којима још модерна филологија није одредила никакво мјесто у историји и у развоју језика.

Ја сам са неколико пријатеља Срба био на чуду и муци у том вртлогу, кад ме једнога дана на спљетској господској пијаци ерете, упознаде и по војничку поздрави Лаза полицај. Остадох забезекнут, престрављен скоро

Козак певач. Сликао Р. Брант.

пред тим непознатим чојском, у полицајској препороћеној униформи, који ме умилно посматраше. Одмјерих га од главе до пете, те разабрах, послѣе кратког испита, да је то наше горе лист. Мрко и озбиљно лице са испушченим рукавим јагодицама одаваше на први поглед нашег заторца. Упале као жива жерава немирне жарке очи подсеђаху његов јуначки сој и његову неустрашивост, а дубока бразда на пространом интелгентном челу, која у првобитном заплету мијењаше непрестано облик причаше јасно претријене муке и непрестану сумњу. Доказ здравља бијаху румене дебеле науснице и бијели зуби којима Лаза полицај шкрипаше често, преносећ на осмјех и на поглед ону живу муку коју ћемо касније пребрати. Покрети који, кад' да имаху сијело у његовим широким плећима бијаху одважни и јуначки, а држање потпуно војничко премда малко незграпно. Једном ријечи, назријех у тој слици један од оних облика који ме у дјетинству бијаху однихали за које ми мајка говораше: „Ето видиш, то су потомци Обилића!“ При свем томе, пошто сам онда као и сада зазирао непрестано од мантије и униформе и тој двојници сва светска зла приписивао, не одазвах се Лазу полицају као што морадох и жељах, већ га полу-озбиљно и полу-углађено запитах: „Опростите, у чему вам могу послужити?“ — „Ајде, Бога ти, господару — осјече он на једном, оним као мед слатким и кријенким српским језиком — што ти ту мени набрајаш по госпоцку, та ти и не знаш ко сам ја!...“ Пренут као иза сна оним милим нагласцима, послѣе сата предавања из физике (да је Бог убије — не физику, већ предавање!) прихватих умилније: „Па ко си? Ја те не познам“, — „Е... љубави моја, знам ја да ти мене не познаш бблан, ал' ја тебе познам; познам ја и твог оца и твоју покојну мајку — Бог јој дао... ја сам Лазо... — и спомену ми безиме — главом из Кишна!“

Сјетих се као кроз маглу брата му Танасије, те га још умилније запитах:

„Па што радиш овђе, кумим те Богом?“

„Ех, што радим, љубави моја — одазва се Лазо, маркантно природним тоном — што радим?... Гоним свијет и држим га у реду, зато сам редар“. (Овђе треба споменути, да су се полицаји редари звали).

„Па ко те амо напутио, како си амо дошао?“ — припитах опет.

„Ех, ко ме напутио? Како сам дошао? Дошао сам сам; гинусмо на Сливници а ја, жалостан ти сам до Бога мога, не изгубих главу, не погибох за Србију, већ остадох, овако, као сиња кукавица. Гонај горе, гонај доле кад ми на једном неки рекоше: „Та, Бог те убио, што не идеш у Далмацију да заслужиш кору хлеба; у Сплету су потукли Талијане, Бајамонти је пао, сад је опћина наша, ти си јунак, јунака тамо треба, хајде у Сплет... и ја се ево некако догурах доле; уписах ме некидан у „полицјоте“, па ево већ три дана гонам и вребам, па не можеш никога дохватити.“

Збуни ме Лазин разговор и његов неустрашиви одлучни израз, под наекереном полицајском капом, те замукох као стијена.

„Ех... знам ја, љубави моја — растегну он све љуће — овђе је све господина и лацманлук, све нешто

„да ти кажем“, све *bon giorno* и *complimenti*! а нико, па ни ти и не сањаш како је на Сливници било... Ал' чуј, господару, — и ухвати оба брка — или ћу овај брк обријати, или ћу некоме главе доћи! Упамти добро господару, ја бих за те погинуо, ал' не знам, јадан ти сам како ћу. Само да ти намигнеш, па да видиш хоће ли Лаза погодити.“

„Ал' Бог с тобом, Лазо — рекох му упронашћен, освојен ипак његовим раздражењем — нијеси ти дошао овђе да убијаш и да крв лијеш, већ да живиш и да добро чиниш.“

„Знам... знам ја ту вашу школу — рече нешто мирније Лазо — хајде ти куд си пошао, а остави мене ће сам: ја ти кажем, некоме ће глава полетити, ал'... овђе је царска пијаца, а „шпијона“ има колико ти Бог хоће... Него реци ти мени: ће се хранаш, Бога ти?“

Назначих му адресу свог стана.

„Е, па добро — одазва се он — кад навали потреба, доћи ћу ја теби, а сад овако, кад' ћаш евоме!“ — и опет се по војничку дотаче капе и окрену се нагло, ударајућ жестоко дугом сабљетином по спљецкој госпоцкој пијаци.

Остадох тренутно као сметен, па се полагано упутих кући, уживајућ што у Сплету бијаш нашао чојска који знаде говорити српски, а уз то чојска тако оригинална.

Бијаше протекло десетак дана а о Лазу ни гласа ни трага, као да је пеће у земљу пронао, кад ми једно послѣе подне слушкиња ева у страху и очајању дође казати да ме неки полицај тражи.

Аха, ту смо! — помислих сам у себи — те јој наредих да га уведе.

С натакнутом наекереном капом уђе Лазо у моју собу и поздрави по војничку.

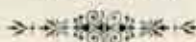
„Дошао сам ти, господару — одпоче он одмах — да те нешто замолим. Знам да си вјешт писму, па сам хтјео да ми се јавиш брату; ево, донио сам папира и све што за писмо треба, да те не оштетим — те поче у истини вадити дивит, папир и некакав опћински печат — а што се твог труда тиче, то ће ти Бог наплатити, јер ја сам сиромаш чојек.“

„Па није требало, Лазо — рекох му умилно — имам ја свега тога, то ништа не кошта: а о мом труду и не говори ја ћу ти најрадије написати писмо.“

„Ех, видиш ти њега — прихвати најљубазније Лазо — вас господу све ништа не кошта јер сте господа, а ја знам да кошта. Не приповиједај ти мени којешта, већ не губимо узалуд вријеме“ — и тури ми купљено перо у руку.

Не би куд камо, морадох писати његовим пером и на његову папиру; ал' док се сложијемо у писму, ту је било чуда и покре. Велим ја Лазу: „Кажи ти мени што ћу да пишем Танасији, па ћу ја саставити“. „Аја одговара Лазо — знам ја, ти пишеш по госпоцку, па ће се Танасија почети кретити и мислити да сам, Бог с нама, полудно, кад прими лист. Слушај ти, господару, мене па ћеш видети да ће добро бити.“

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ПОМЕНАК

Око тебе живот у најлепшој боји....
Златне жеље спујеш кад се сунце гаси,
И кад исток плави сјајно сунце краси,
За жељом се жеља у твојем срцу роји.

Око тебе, мислиш, сам пријатељ стоји
И верујеш често: најсрећнија да си,
И уздишеш млада: „Кад ће доћи часи,
Да ме вечно са њим света љубав споји.“

То су рајски дани што их младост дала,
Пуни златних снова, пуни идеала,
Кад се само љуби и жели и воли....

О, уживај дане што их младост даде,
Зажељеће старост и садање јаде,
Па и сузу ону што је младост проли....

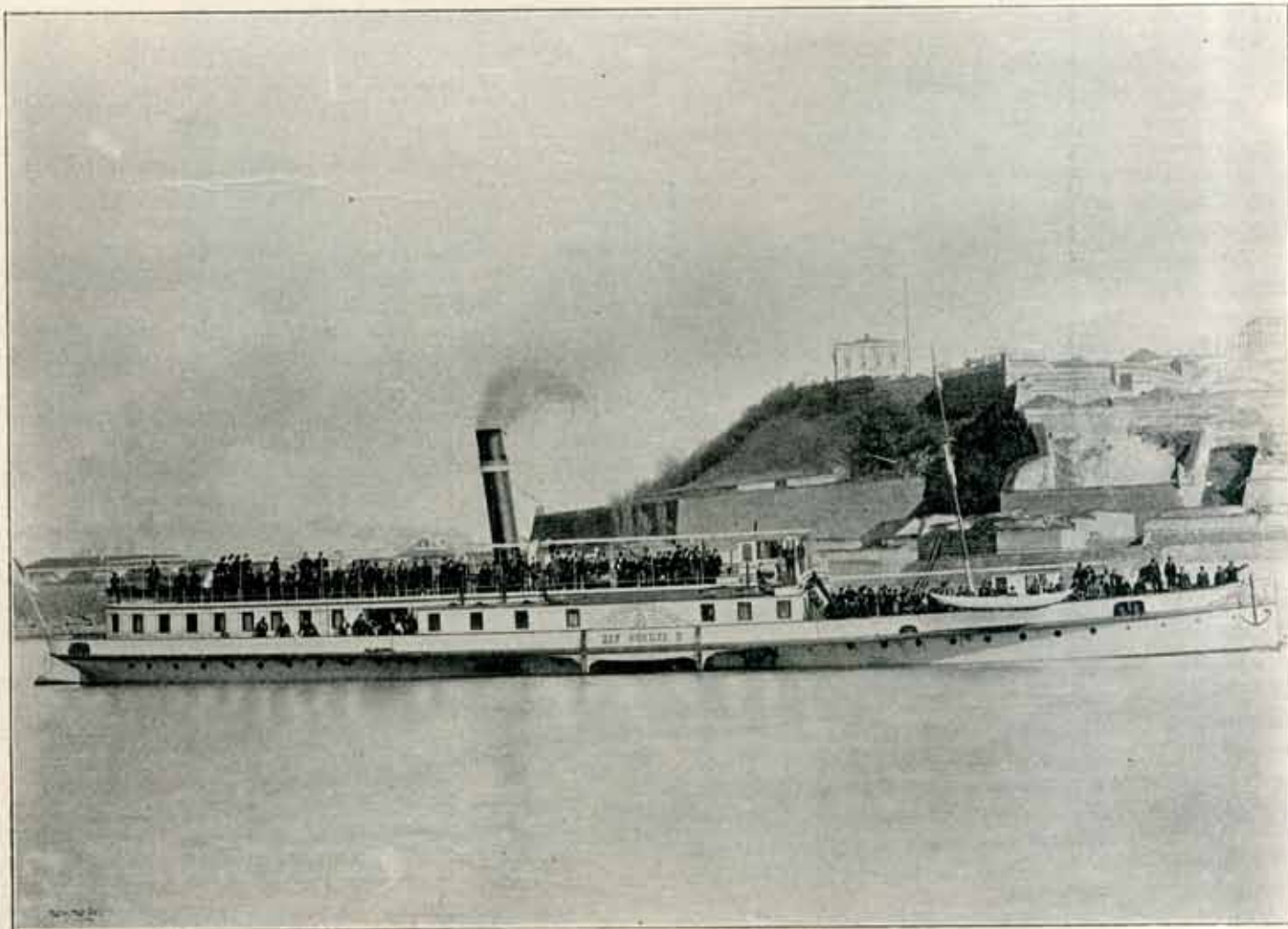
Влад. Станиславовић.

и час је разговарао, час је размисљао о положају који је захтевао брзо решење, час је гледао на море. Имало се шта и гледати. Ишли су од Нице ка Монте Карлу, тако званом старом Корнишом, то јест путем који иде дуж брегова, високо над морем. С леве им стране заклањаху поглед огромне литице, као на сиратове, сиве, с руменим, рубиновим одсеем и потпуно голе; а с десне се пак плавило средземно море које је, чини ти се лежало веома ниско и тиме чинило у исти мах утисак и пропасти и безграничности. С узвишења на коме су били, мали рибарски чамци изгледаху као беле пегнице тако, да је било тешко разликовати удаљено једрило од мухе која је кружила над пронашћу.

Госпођа Елзенова насловила се раменом на раме Свирскога, с изразом заносне чежње која не зна шта ради, а сањалачки јој је поглед блудио по огледалу морском.

А Свирски осећаху додир, топли жмарци пролазили су га од пете до главе и мишљаше да би, без Ромула и Рема, можда загрлио младу жену и привио је на груди.

Али га одмах обузе страх на мисао да би се онда устезање морало завршити и положај би био решен.

„Цар Никола“ пароброд срп. брод. друштва (фотогр. снимно г. Ч. Антоњијевић).

У ЖУПНОМЕ ПРИМОРЈУ

— НОВЕЛА —
ХЕНРИК СЈЕНКЈЕВИЧ

Сликара је седео у отвореним колима крај госпође Елзенове, а према њему два њена близанца, Ромул и Рем,

У тај мах госпођа Елзенова рече:

— Зауоставите кола.

Свирски заустави кола и за часак остане ћутећи.

— Ала је овде мирно после ларме у Монте Карлу!
— проговори млада удовица.

— Чујем само музику — одговори сликар — можда свирају на оклонницама у Ville Franche.

Доиста оздо допиралу с времена на време загушени звуци музике пошени поветарцем који донашаше мирис поморанџина цвећа и хелиотропа. У долини се виђаху кровови разбацаних по забрежју вила скривених у чести еукалипта, а крај њих широке беле пеге које су градили расцветали бадеми и ружичасте пеге које је градило цвеће од бресака. Још ниже видео се модри сунцем обасјани залив *Ville Franche* с гомилом великих чамаца.

Живот који је врио у долини чинио је чудну противност с глухим мртвилом пустих и неплодних брегова, над којима се простирало небо без облака, мирно и провидно као стакло. Ту је нестајало свега, и све се смањивало у сред те мирне величине, и она кола с гомилицом људи изгледала су као бубица, прилепљена уз стено, која се махнито успузала чак на ове висине.

— Овде се сасвим завршава живот — рече Свирски погледајући голо стење.

На то се госпођа Елзенова наслони још јаче на његову руку и одговори отегнутим, сањивим гласом:

— А мени се чини да овде почиње.

А Свирски до мало одговори с извесним узбуђењем:

— Можда имате право, госпођо.

И погледа је питајући. Госпођа Елзенова тако исто упре у њега очи, али их одмах затвори, као збуњена, и поред двоје деце на предњем седишту изгледала је у тај мах као девојче, чије очи не могу да поднесу први арак љубави. Затим умукосе обоје; из долине само допиралу расути звуци музике.

У то време на далеком мору, на самом уласку у залив, указа се облачак дима и у исти мах свечано и тихо расположење помути Рем који, дигнувши се нагло са седишта, узвикну:

— *Tiens! Le formidable!*

Госпођа Елзенова немарно погледа свога млађег близанца. Као јој би овог тренутка када је свака реч могла одлучно утицати на њену судбу.

— Реме — рече — *veux-tu te taire?*

— *Mais, maman, c'est formidable!*

— Ала си несносан.

— *Pourquoi?*

— Он је *dûnen* *) али сад има право — упале у реч Ромул — синоћ смо били у *Ville Franche*, (ту се обрте Свирскоме), видели сте нас на бициклима — и рекли су нам да је већ цела ескадра ту, сем „Формидабла“ који ће доћи сутра.

На то Рем одговори, снажно наглашујући сваки слог:

— Сам си *dûnen*!...

И почеше се мувати лактовима. Госпођа Елзенова, знајући из искуства како на Свирскога утиче начин на који ова деца говоре и на које су у опште васпитана, заповеди им да буду мирна, а потом рече:

— Заповедила сам и вама и г-ну Кресовичу да говорите само пољски.

Кресович је био студент из Цириха, с почетком јектике, кога је госпођа Елзенова нашла на Ривијери и погодила за гувернера деци, пошто се упознала са Свирским, а нарочито после чувене изреке богаташа Вјадровскога: да отмене породице већ васпитавају децу као трговачке агенте.

Али је већ сиромаш „*Formidable*“ покварно расположење осетљивоје сликару. До мало кола, скрипчећи по камењу, пођоше даље.

— Сами сте наваливали да их поведемо — рече госпођа Елзенова слатко — ви сте према њима и сувише добри. Али овде треба доћи ноћу, кад је месечина. Хоћете ли вечерас?

*) дурен — будала.

— Кад год хоћете — одговори Свирски — али ноћас нема месечине, а и ваш ће се обед свршити сигурно доцкан.

— Истина је, — рече госпођа Елзенова — али јавите кад буде пун месец. Штета што на тај обед нисам позвала само вас... Кад је пун месец овде мора бити дивно; ма да на оваким висинама увек добијем лунање срца. Кад бисте могли знати како ми у овом тренутку бије... али видите ми пуле: осећа се чак и кроз рукавицу.

Кад то рече окрете шаку на којој је била дуњска рукавица тако тесна, да јој је рука изгледала као труба, и пружи је Свирском. Он је прихвати оберучке и поче гледати.

— Не — рече — не види се добро, али се може чути.

И сагнувши главу прислони ухо на дугмета од рукавице, притиште је јако на лице, затим је овлаш дотаче уснама и рече:

— Кад сам био дете, па кад бих ухватио птицу исто јој је тако срце куцало: сасвим као у ухваћене птице!

А она се осмехну скоро тужно и понови:

— ... Као у ухваћене птице...

До мало онет зашта:

— А шта сте радили са ухваћеним птицама?

— Веома сам их волео; али су ми увек одлетале..

— Невладале птице...

А сликар настављаше некако узбуђено:

— И тако је некако живот текао да сам узалуд тражио птицу која би хтела остати поред мене; па сам најзад изгубио наду.

— Не! Надајте се — одговори госпођа Елзенова.

Тада Свирски помисли да, кад је ствар почела тако давно, треба је свршити — а после нека буде шта Бог да. Био је у тај мах као човек који прстима затвара очи и уши да скочи у воду, али је у исти мах осећао да тако треба и да није време да се двоуми.

— Можда ће вам бити боље да се мало прошетате — рече. Кола ће поћи за нама; а сем тога моћи ћемо говорити слободније.

— Добро — одговори с резигнацијом госпођа Елзенова.

Свирски додирну штапом кочијаша, кола стадоше и они изађоше. Ромул и Рем одмах отрчаше напред и зауставише се тек на триестак корака пред њима, да са висине гледају куће у Ецу и да котрљају камење у долину. Свирски и госпођа Елзенова осташе сами. Али очевидно је и тога дана била над њима зла коб, јер пре него што би могли употребити zgodну прилику, нађоше како се крај Ромула и Рема заустави коњаник, који је долазио од Монаха и иза кога је био по енглески обучен *groom*.

— Ово је де-Синтен — рече лутито госпођа Елзенова.

— Јесте, познајем га.

И за часак опазнише пред собом коњску главу и над њом коњско лице младога де-Синтена. Овај се колебаше да ли да поздрави и да прође, али помисли да су хтели бити сами, не би водили децу, те скочи с коња и давши знак груму поче да се здрави.

— Добар дан — одговори сухо госпођа Елзенова — зар ви у ово доба јашете?

— Да. Најутра бијем с Вилкас-бејем голубове те не могу јашити, да се не бих узбуђивао. Имам већ седам голубова више од њега. Знате ли да „Формидабл“ данас долази у *Ville Franche* и да сутра адмирал даје забаву на лађи.

— Видели смо кад је долазио.

— Ја сам баш ишао у *Ville Franche* да се видим с једним познатим официром, али је већ доцкан. Ако до-

пустите, госпођо, пратићу се с вама заједно у Монте Карло.

Госпођа Елзенова климну главом и пођоше. Синтен, љубитељ коња, поче одмах говорити о своме коњицу на коме је дошао.

— Купио сам га сад од Ваксфорда — говораше. Ваксфорд је био изгубио на *trente et quarante* па му је требало новаца. Играо је на *inverse* и шест пута узастопице доби, али се после окрете карта. (Ту се окрете коњу). Чиста прландска крв и главу дајем да на целој Кориниши нема бољег, — само га је тешко узјахати.

— Ђудљив?
— запита Свирски.

— Кад се већ узјаше — као дете. На мене се већ навикао, али, на пример, не бисте га могли узјахати.

— А зашто то?

— Немојте покушавати, или бар немојте овде, над провалом — узвикну госпођа Елзенова.

Али је Свирски већ био метнуо руку коњу на леђа и за тренут бехе у седлу, без и најмањег противљења с коњске стране, који можда није био ни најмање ђудљив, а можда је појмио да на пивци провале нема смисла ни бити такав.

Коњаника и коња несташе у галопу на завијутку.

— Ваш је коњ био сасвим миран — рече госпођа Елзенова.

— Што ми је врло мило, јер се овде може лако десити несрећа — и мало се побојаш.

Али на лицу му се примећаваше да је збуњен, прво с тога што је прича о коњској ђудљивости изгледала као лаж, а друго што се он и Свирски нису трипели. Де-Синтен до душе никад није имао озбиљних намера према госпођи Елзеновој, али му је ипак било криво кад му је когод кварно и оне које је имао. Сем тога били су се пре неколико недеља доста озбиљно споречкали. Синтен, који је био затупани аристократа, изјави

једном на обеду код госпође Елзенове да по његову мишљењу човек почиње тек од барона. На то Свирски, који је тада нешто био љутит, запита: „На коју страну?“

Млади човек прими тај одговор к срцу, да се био почео саветовати са г. Вјадовским и саветником Клацким како да се влада — и тада, на своје велико чудо, дознаде да Свирски има у своме грбу митру. А необична физичка снага Свирскога и његова вештина у стрељању тако исто су помирљиво утицале на баронове живце, те

свађа остаде без последица — само што је остала у оба срца извесна мржња. Нарочито од како је госпођа Елзенова почела одлучно да нагиње Свирском, ова мржња постаде сасвим платонска.

Сликари је пак осећаше силније. Нико до душе није помишљао да би се ствар могла завршити женидбом, али познаници почеше говоркати о његовој љубави према госпођи Елзеновој, и он сумњаше да га Синтен и његово друштво немовају. Они се истина никад не издадоше ни једном речцом, али је Свирски веровао да је тако и то га је боловало, нарочито због госпође Елзенове.

Мило му дакле беше сад што је, захваљујући мирноћи коња, Синтен постао човек који без разлога прича неистините ствари те, вративши се, рече:

— Добар коњ; и баш за то је добар што је миран као овца.

Бурба, Вранковић. Цртао г. Л. Кокш.

Затим се скиде и иђаху заједно даље, у троје или боље у истору, јер Ромул и Рем иђаху с њима. Госпођа Елзенова на велики јед Синтену, а можда и да га се отараси, поче говорити о сликарству и у опште о уметности, у чему се млади спортемен није ни мало разумевао. Али он поче сипати сизетке из коцкарнице, при чему је честитао младој госпођи јучерашњи добитак, што је она слушала перадо, стидећи се пред Свирским што је играла. Забуна јој се још увећа кад Ромул рече:

— Матаи, а нама си говорила да никад не играш. Дај нам за то по наполеон, је л' да?

Она одговори као за себе:

— Тражила сам саветника Крицкога да га замолим за данас на обед, па смо се после мало забављали.

— Дај нам по наполеон! — понови Ромул,

— Или нам купи мали рулет — додаде Рем.

— Немојте бити досадни и седајмо у кола!

— До виђења, господине Синтене.

— У седам?

— У седам.

Затим се расташе и за часак се Свирски опет нађе крај лепе удовице, али сад су заузели предње седиште, да гледају сунце на заходу.

— Веле да је Монте Карло боље од Ментоне — рече удовица — али ах! како ме по некад мучи! Овај непрестани метеж, ова тишина, познанства која треба правити хтео не хтео. По некад ми дође да побегнем и да остатак зиме проведем у каквом мирном куту, где бих виђала само оне које хоћу. Које се место вама највише допада?

— Веома ми се допада Сан-Рафаел: ораси се спуштају чак до мора.

— Да, али је то далеко од Нице — одговори тихо — а у Ници вам је атеље.

Наста кратко ћутање после кога госпођа Елзенова опет запита:

— А Антибес?

— Јес', Бога ми! Заборавио сам Антибес.

— И он је врло близу Нице. По обеду останите дуже, разговараћемо куда бисмо побегли.

А он јој се загледа у очи и запита:

— Да ли одиста хоћете да побегнете од људи?

— Говоримо отворено, — одговори — у вашем питању осећам сумњу. Ви сумњате да говорим зато што хоћу да вам се представим боља, или бар мање површна по што сам.... И имате право да мислите тако, јер ме једнако виђате у вртлогу светском. Али ја ћу вам на то одговорити да човек често иде утрвеном стазом само зато што су га једном упутили извесним правцем.... и поноси и преко воље последице пређашњег живота. Можда, што се мене тиче, има у томе женске слабости, која без туђе помоћи не може да се одлучи — признајем.... Али то не смета да врло искрено чезнем за мирним кутом и спокојнијим животом. Нека говоре шта хоће, али ми смо као пузаве билке које, ако не могу да се пужају у висину, пузе по земљи.... И због тога се често нарају људи кад мисле да пузмемо добровољно. Под тим пужењем разумем живот празан.... светски, без и једне узвише-

није мисли. Али како се ја, на пример, могу од тога одоранити!... Неко моли познаника да ми га представи, затим долази у посету — а затим другу, трећу, десету... Шта да радим? Да га не зовем? Зашто?... На против! Зовем их макар само зато што се, у колико их је више код мене, у толико више узајамно потиру, и тим пре ни један не може заузети нарочити положај.

— У томе имате право — рече Свирски.

— Ви'те. Али се на тај начин ствара матица овога светскога живота из кога се сама својом снагом не могу извући, а који ме често тако мучи и тако ми је досадан да бих плакала од муке!

— Верујем вам.

— Ви треба да ми верујете, али верујте и у то, да сам боља и мање покварена него што изгледам. Кад вас обузму сумње, или кад људи буду о мени говорили рђаво, помислите: и она мора имати својих добрих страна. Ако не помислите тако, бићу врло несрећна.

— Дајем вам реч да о вама увек волим мислити најбоље.

— Тако и треба — одговори меким гласом — јер кад би баш све што је у мене добро, било још више обамрло, оживело би поново крај вас.... То много зависи од онога с ким се човек зближи.... Хтела бих нешто рећи али бојим се....

— Реците....

— Али нећете помислити да сам егзалтована, или још нешто грђе?... Не, ја нисам егзалтована. Говорим као разумна жена која утврђује само оно што одиста постоји, и мало се чуди. Ето крај вас налазим поново своју стару душу, тако мирну и ведром какву сам имала депојничом.... А сада сам већ стара.... имам тридесет и пет година....

Свирски је гледаше ведрим и скоро љубавним погледом, затим принесе њену руку устима и рече:

— Ох, крај мене сте одиста још дете: мене је четрдесет осам — и ено моје слике!...

Показа руком сунце на заходу.

А она поче гледати онај блесак који се одбијаше у њеним зажагреним очима и говораше лагано, као за себе:

— Велико, дивно, мило сунце!...

Затим наста тајац. На лица им падаше мирна, црвена светлост. Сунце је баш залазило, велико и дивно. Испод њега лаки, разбацани облачићи изгледали су као палмово цвеће и сијали су се као злато. Море крај обале беше у сенци — а даље, на пучини беше огроман сјај. У долини се јасно виђаху непомићна кипариси у руменом ваздуху.

(НАСТАВЉЕ СЕ)

ГАТАЛИТА. СУДБИНА.

ПЈЕСМЕ АДЕ НЕГРИ

СЛОБОДНО ПРЕПЈЕВАЊЕ СРПСКИ

(НАСТАВАК)

XX

КОЊ. АРАПСКИ

Ти канда сишјеваши, коњу без мана,
Бескрајне просторе жарких пољана,
Злаћени зрак,
Чаробне опсјене пустиња врелах,

И трке, скокове хатова смјелах
На дани знак.

Ох када затресеш ту гриву густу,
Конитом ударим у земљу пусту
Гризући бем,
И када заржеш из силних прса,

Да јездим добијем кефа и река
Ја у тај трем.

Силно ме привлаче пустаре рјивне
И оне оазе зелене, травне,
И сунчев жар.
Оди да скочим на врта ти ребра, —

Тако! Сад виши се ка' лака зѣбра,
Добићеш дар.

Виши се из магле влажних равнина,
Бјежи од суморних људских лица,
Убрзај ход!

Трчећи проламај грање, а тиће
Сокоче претичи, за то нам биће
Слобода плђд.

Остављај јаруге, тамна ждријела
И баре, полети као стријела
У нови стђн.

Ластама подобан у хитром ходу
Напријед! Напријед! Хоћу слободу,
Ковицу врђн!

Вечери злаћене и тихе хоћу
И палме вђсокѣ, небо, самђћу,
И поћну драж,

И пјесму арапеку, штово се појѣ
Срцима истинским, пјесмице којѣ
Не знају лаж.

Похитај, Ахмеди, жудња ме гонђ
У пусту, за њоме душа ми бђнђ
Чезне и мрѣ.

Та свему прикосим када ми вјѣтар
Слободни пђркђ и њезни ѣтар
Груди ми дмѣ.

XXI

ПЈЕСМЕ МАТЕРИНЕ

Док зђми поћу би мајка ми бђла,
Дјѣтиња глава ми слађано дрѣма;
Над иглом погнута она је шђла,
Нђјца је била нѣма.

Дивотне пјесмице, чаробне бајке,
Шијући она би тада ми пѣла;
И још се пјесама старице мајкѣ
Душа ми сјећа врѣла.

Тихано поћи се на нашу стрѣху
Дрђћући од неке тајне мђлине
Спуштаху, и пђлик оне ми бѣху
На цјелив пун силђне.

Ја спавах и сањах. Около мѣне
Анѣли играху небесно хђро,
Љубљаху душуцу дјеве малѣне,
Тѣпајући јој: зђро!

*

Сад више не пјеваш, мајчице лѣнђ;
Сад беда старост ти и моју младђст
Немоћну покѢтима својима цѣпђ, —
Прошла је наша рђдђст.

Ти немаш радости више ни јѣдне,
УсѢну твојѢх пјесама врѣла;
И ма да уста ти гладне и жедне
Судђину ниси клѣла.

Ал' ја је прѣклињѣм, с њоме се бђрам,
У прѣа шаљем јој стихова стрѣлу,
И све је за нашу несрећу коѢрам,
Познавши злѢст јој цѣлу.

И роћнем, — ал' ми се стишају чѢла
Чим ока твојега угледам блђгѢст;
Тер уздѢсаја ме надме гунѢла,
Осѣтим тајну драгѢст

И даљних спомена мђлину, којѢм
Нагната полетим на твоје грѢди
Да ране извидам добротом твојѢм,
Које ми дају љѢди.

Махнем се стихова ја тада, нђно,
И жића својега велике мѣтѣ,
Закалим негдашње дјѣтињство рђнѢ,
Пожелим да сам дѣте.

Пјесмице слушати груд ми зажѣлђ
Над мојом коленком које си нѣгда
Пјевала да ти се чѣдо весѣлђ,
Зажелим доба вѣгда.

Зажудим љубити чѣло ти бѣлѢ,
И приче слушати о својем ђцу,
Пак онда успават' уморно тѣло
На слѢтѢм твојм криѢцу.

XXII

И У ДНѢ СМРТИ

Од вјѣтра лишиће се у гори стрѣсђ, —
То вјѣтар дубрави шапуће причу, —
Вјѣтрова чујте вѣса!

Започе овако: бијаше прѣђе...
А шума слушаше и власи своје
Стресаше сада рѣђе.

*

Бијаше (рѣче јој) циганка нѣка,
Румѣнђ устѢнца Ѣмаде она,
Коса јој бјеше мѣка.

Једном се заљубђ. То бјеше пѢанство
СилѢно љубавно, тер она паде
Амору у подѢнство.

Чекаше драгана јѣдѢнѢт вѢђе,
Блијѣда, нијѣма чекаше дуго, —
Ал' драган ах не дѢђе.

Ја витлах около главе јој рѣсѢ:
„На што је жијѣти кад љубав умре,“
Из њених уста чу се.

И дође шапат јој жѢбора вѢдна:
Ријѣка дјевојку мамљаше к себи,
Прилика бјеше згѢдна.

Ах остављѣна си, — дјевојци вѣлђ —
Љубав је умрла, и зар се теби
Живјѣти још весѣлђ?

Млађавим тијѣлом уздрѢхта цѢра,
И стеже песницу, и с њених уста
Проклѣства чу се бѢра.

Хлађане ријѣке шапат је Ѣпђ,
Са хриѣе наниже к валима стрѢну,
Вода се над њом склѢнђ.

*

Тако је причђо. До гѢста грѢња
ГорѢскога нѢјца се вѣѢ сно спусти.
О причи гора сѢнђа.

Пада ли то роса, из' гора пѢчѣ?
И шта ли то тако дѢбравом хучи?
Духа ли вјѣтар јѢчѣ?

Грање се не вије, шт' вјѣтар дѢје,
Него се јеѣнѢ некако боно
По мрачној шуми чује.

И шапат некакав иде низ рѣку,
А гњѣвне ријѣчи када се оре
У Ѣеговоме јѣку.

Умрла некаква душа у бѢлу
По мрачној дѢбрави сно се витла,
Походи зѢмѣку дѢлу.

И јеѣа овако сред оне тѢмѢ:
Ја немам покоја, јер љубав траје
И у дну смрти сѢмѢ.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

МАЈУШНИ СВЕТОВИ

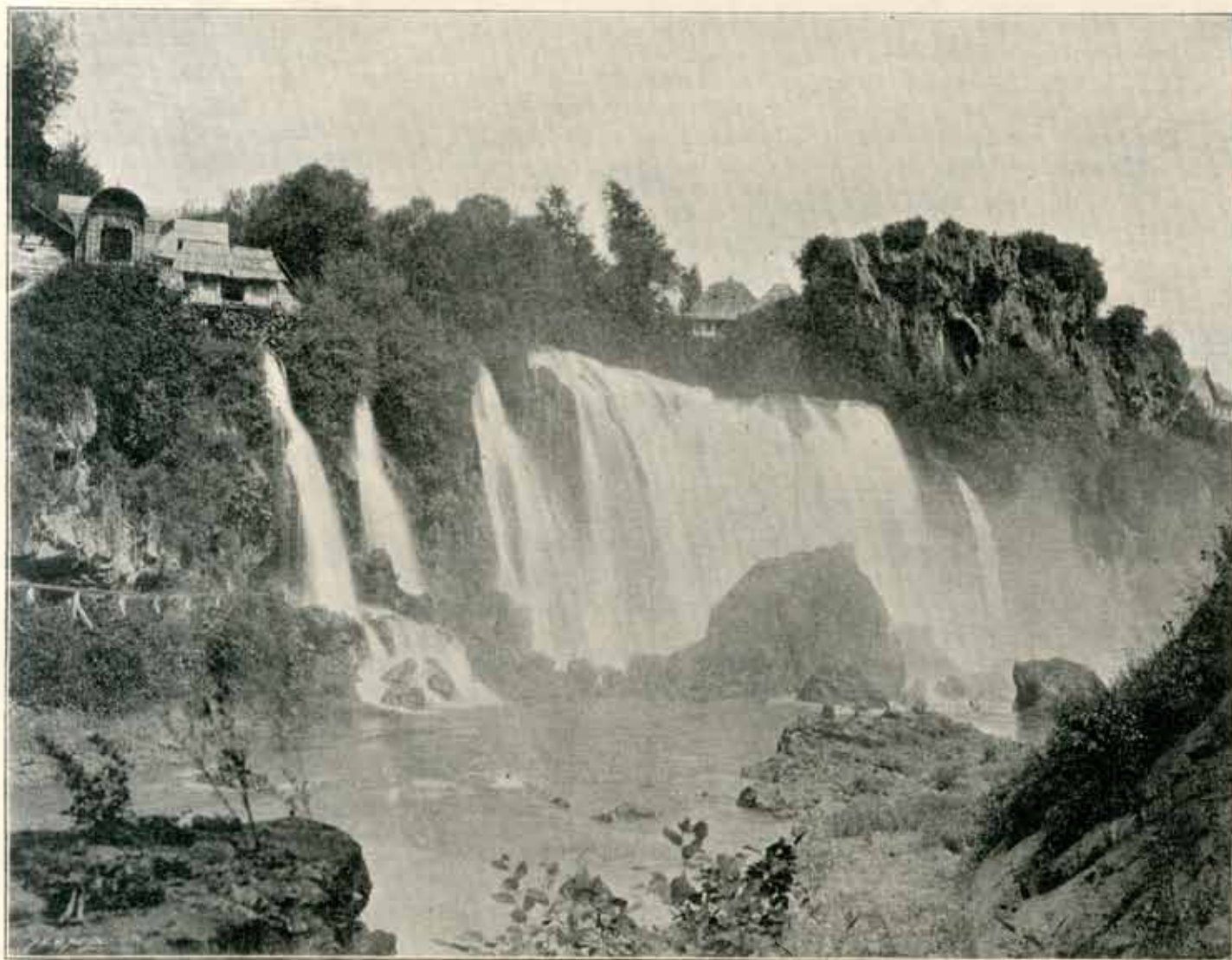
АСТРОНОМСКА СКИЦА С ЈЕДНЕ ШЕТЊЕ ПО ПРЕДЕЛИМА
НЕБЕСНИХ СВЕТОВА

Драги читаоче!

Јеси ли кад год размишљао о плавом небу, звездама и небесним телима која растурина по њему дају нашим појмима неки чарољески изглед? Јеси ли кад год упитао о њиховим величинама и даљинама од нас? Јеси ли кад год пожелио знати шта има на њиховим површинама и какви

са звезде „85. — Пегаза“ до нас, јер је ова звезда 3,820,000 пута даља од нас него ли Сунце. А оно је пак удаљено од нас преко 149,000,000 километара. Са граница Кумовске Сламе светлости треба 12,000 година па да до нас допре, а то је тек са граница тога система, који у целини својој према насони није ни толико велики колико је једна инфузорија према томе систему!“

Нама свакако памет стаје кад чујемо тако што год. Огромну величину тако грдних бројева не можемо ни схватити, јер за њих на Земљи немамо ни приближног упоређења. Остављајући да о тако колосалним световима причам у другој каквој прилици, ја сам ставио у задатак овим редовима да покажу, како и астрономи доста често рачунају и са веома малим бројевима, чије величине ни-

Водопад код Јајца.

се прикази тамо доживљају? Јеси ли кад год пожелио шетати мало по њихову копну и возити се по њихову океану? Јеси ли . . . али на што толико набрајати? Јеси ли зажелио знати макар што год из предела небесних светова — наћи њих одговора у овим редовима, у којима ћу ти испричати нешто из живота мајушних небесних светова — из предела небесних лизинутанаца!

Читајући макар што год из астрономије, јемачно си могао опазити, како астрономи већином рачунају са грдно великим бројевима, који надмашају сваку моћ нашега схватања. Они нам веле на пр. овако: „Сунце је 1,279,000 пута веће од наше Земље, а Сиријус је 146 $\frac{1}{4}$ пута већи од Сунца.“ Или: „Светлост прелази за једну секунду 30,000 километара, па ипак јој треба 60 година да дође

кога не буде а сваки их лако може схватити — намеран сам дакле, да причам нешто о лизинутанцима у астрономији. Ти су лизинутани небесна тела, веома интересантна са својих прилика а веома малена, да би се на понецима једва могли сместити становници Балканског Полуострва, а на понецима не би могао стати ни сав српски живаљ! Један обичан пешак може тамо неколико пута дневно обићи „око света“ и то паравно — пешке!

На даљини од 959 до 583 милијона километара, како кад, према положају од нас, кружи око Сунца у насони планета, старији брат наше Земље — Јупитер. Између остале деце Сунчеве, Јупитер је — у колико нам је до сада познато — највећи, јер је 1280 пута већи од Земље.

Тај Јупитер раскошно живи у пустињи неколиких пратилаца, док се скромна наша Земља задовољава само са једним пратиоцем — Месецем.

До пре шест година знало се само за четири таква пратиоца Јупитерова, који су били обележени цифрама: 1, 2, 3, 4 према даљинама од њега. Желећи развеселити тога главног бога, наденуше доцније овим пратиоцима имена Јупитерових љубимаца: Јо, Европа, Ганимед и Калисто. Што се тиче њихове величине, пречник најмањег од њих само је за 69 километара мањи од пречника нашег Месеца, док га пречници остала три пратиоца надмашују за 332 до 2100 километара.

Тако је било све до 9. септембра (28. августа) 1892., када је америкашки астроном Бернард са Ликове Опсерваторије (у Калифорнији), а помоћу тада највећег дурбина у свету, открио још и петог пратиоца Јупитерова.

То је изненадило цео свет и интересовање о проналаску захватило је и уже и шире кругове, па је порасло још већма када се сазнаше неке појединости о величини и путању тога пратиоца. Док је на пр. Калисто — 4. пратилац — удаљен од средишта Јупитерова на 1,907,000 километара, а Јо — 1. пратилац — на 427,000 километара (дакле је много даљи него Месец од Земље) — дотле овај 5. пратилац обилази око Јупитера на 180,000 километара од његова средишта а само на 110,000 километара од површине његове. То није ни трећина растојања Месеца од Земље!

Пошто је овај 5. пратилац тако близак главној планети, онда се већ по себи разуме да се и необичном брзином креће он око Јупитера. Кад не би било те велике брзине кретања — привлачна снага Јупитерова показала би се јачом над замајном (центрифугалном) силом пратиоцем и овај би се поминовно морао сурвати на његову површину. А кад би, пак, макар из кога било узрока центрифугална сила пратиоцева била већа од привлачења Јупитерова, тада би се пратилац морао одвојити од главне своје планете па се упутити кроз васиону, док опет не би изменио своју путању према привлачењу других небесних тела у чији би домаћај наишао.

Једно своје обилажење око Јупитера 5. пратилац сврши за 11 час. 57 мин. 22 $\frac{1}{2}$ сек. А брзина му је таква, да за једну секунду пројурити у правцу 26 километара, дакле не иде много спорије од наше Земље која за секунду пројурити око 33 километра. Јупитер пак окрене се једаред око своје осе скоро за 10 часова (Земља за 24 часа). Последница ових двеју околности у томе је, да 5. пратилац за 6 Јупитерових дана само једном изађе и једном зађе. Кад би оптицање 5. пратиоца било спорије само за 2 сата, онда би настала једна интересантна прилика: да би се тај пратилац с једне Јупитерове стране видео непрестано и то увек на једном истом месту — док друга Јупитерова полутина не би ни знала, да тога пратиоца има. Обратно пак, с површине тога пратиоца никако се не би опажило Јупитерово обртање око осе, већ би се видео увек само један исти део његове површине.

Ну и код оваких прилика, какве већ постоје, Јупитер свакако мора представљати необичан приказ становницима на томе 5. његову пратиоцу. Кад се Јупитер рађа на хоризонту тога пратиоца и кад је тек до половине своје изашао — већ захвата скоро осмину пратиоцеве хоризонта! А када цео изађе, тада је пречник тога Јупитерова колута 87 пута већи од месечева пречника у истој прилици! То би пак изгледало, као кад би неко небесно тело код нас захватило небо од хоризонта па до Поларе. Другим речма, простор што га тада Јупитер застире пред очима становника пратиоцевих већи је 6800 пута од простора, што га пред нашим очима захвата наш пун Месец!...

Да тако чудновате призоре у природи опише — у стању је само цео једнога Жила Верна. Ко је имао прилике

да кроз веће дурбине гледа на велику и лепу планету Јупитер и његове пратиоце — тај ће бар у неколико моћи појмити, како тек становницима његова 5. пратиоца мора величанствено изгледати излазак те црновеске планете. Беле, сиве, зеленкасте, црвене и прикасте магловите прилике, колосална вулканска избацивања на Јупитеру, сенке осталих његових пратилаца, које се једнако вуку по његовој површини: све то становницима 5. његова пратиоца свакако мора изгледати као што нам изгледа развијање и кретање облака изнад нас. А кад би они горе имали дурбин као ми, који би увећавао 6000 пута — онда би слику своје главне планете видели у такој величини, као да им је Јупитер дошао на близину од 18 километара.

За становнике овога пратиоца, наше Сунце није баш тако од интереса, јер им оно око пет пута мање изгледа него ли нама. Мањак, што га они имају у сунчевој светлости, знатно им обдан наклањује Јупитерова светлост, 6800 пута јача него ли светлост нашег Месеца. Осим овога, при сваком пратиоцеву оптицању, Јупитер по један пут заклања му светлост Сунчеву, те на тај начин, пратиоцеви становници имају сваког дана по једно Сунчево помрачење!

Пошто се пак поуздано може узети, да тај 5. пратилац, као год и наш Месец, увек само једну своју страну окреће главној планети, онда становници само једне половине пратиоцевог увек виде Јупитера, а са оне друге стране његове — и никада!

Најљивни читалац овде ће ми јамачно приметити, да за време Сунчевог помрачења не виде Јупитера ни становници те једне половине пратиоцевог. Ну, погодиву могу рећи, да таква напомена није толико оправдана, јер данашња посматрања Јупитерова показују, да се он још није сасвим охладио и потамнео, него да још има извесну количину своје властите светлости. Та његова светлост, до душе, није јача него ли светлост што нам је наш Месец показује на неосветљеном своме делу после мене — младог Месеца, али је ипак довољна да га становници пратиоцеви могу видети и онда када им он заклања светлост Сунчеву.

Ми овде, а и до сада, једнако спомињасмо неке становнике 5. пратиоца Јупитерова. Читалац ће свакако бити радознао да сазна, какви су ти становници, какве су им прилике у којима се развијају, какве су им навике друштвене, какав им је начин живота, култура и т. д. и т. д. Да бих сасвим оправдану радозналост читалаца задовољио, ја ћу пре свега описати какве прилике владају на површини тога пратиоца, па тек онда причати о самим становницима и њихову животу. Оно истина није могућно мерити величину пречника пратиоцевог, јер он изгледа као светла тачкица кад се кроз дурбине посматра, а само три највећа дурбина на свету показују га као мали колут — али се ипак из његове светлости да прорачунати, да нам он изгледа мали као звезда 13. величине. А г. Лео Бренер, директор Опсерваторије у Манори (Јусин Пиколо), израчунао је, да 5. пратилац Јупитеров може имати у пречнику највише до 25 километара.

Кретање пратиоцево је резултат узајамног привлачења између њега и Јупитера. А привлачна пак сила некога тела зависи од његове масе, а ова пак од његове густине и величине. И једно и друго је код 5. пратиоца сасвим незнатно. Густина четирију великих пратилаца Јупитерових износи само 0.17 до 0.24 део густине земљине — дакле приближно одговара густини воде. Па баш када би овај пратилац био састављен од чистих материја, његова би привлачна сила — због тако незнатног пречника његова — била веома незнатна. Она би била тако слаба, да би сваки предмет, тим би се ма и најмање подигао од површине пратиоцевог, без икакве обзира и милосрђа морао одлетети на Јупитерову површину. Замислите само ову околност, да какав љубопитљиви астроном — а астрономи су већ сви љубопитљиви! — станује на површини 5. пратиоца па да седи крај свога дурбина. Он би ту морао

бити тако миран као да седи пред фотографским апаратом. Ако би се заборавио макар и за један тренутак, па би устао на пр. да за један час навије сахатни механизам дурбина — тада би му се под за тренут један измакао испод ногу, нека невидљива сила вукла би га на више кроз ваздух а према Јупитеру, кога је баш и хтео посматрати кроз дурбину. У првој секунди одлетео би на више

слободно тело на површини 5. пратиоца може одржати да лежи на њој само дотле, док је потпуно мирно. При особично великој замајној (центрифугалној) сили пратиочевој, тело се дакле само трпи на површини му док је чврсто за њу везано као да је њен саставни део. И најмањи поремећај мира довољан је, да превлада привлачна сила Јупитерова привлачну силу пратиоцеву, а резултат је те превла-

Александријска играчица, (фотогр. снимно г. П. Јовановић).

за 193 сантиметра, а за тим — на основу закона о слободном падању — ишао би све брже и брже да би већ кроз неколико часова приспео на саму Јупитерову површину!

То је међу тим сасвим природна појава. Привлачна сила колосалне планете Јупитера тако је велика, да се

сти, да дотично тело од тренутка поремећаја подлежи једино привлачној сили Јупитеровој и њој следује. Сад нека читаоци сами процене какав је то живот, да се нико никуда не сме слободно ни помаћи с места, да мора једнако пузити по површини држећи се чврсто ње. Срећа је само у томе што тамо нема ни једнога становника, те се према

томе нико и не мучи под овако тешким околностима, као што је опет штета с друге стране, да ни једно биће тамо не ужива она ретка блага и не див се оним величанственим приказима што их природа тамо развија, те онако обилато украшава хоризонт пратиочев!

Да читаоци нису сазнали за ове незгодне прилике на том небесном лизинутанцу, јачајно би се — по опису лепих природних појава на њему — завели и зажалили можда што им се не може дати прилика да све то могу и очима

својим посматрати. Ну да би читаоци могли видети, како нису тако незгодни за обитаване сви небесни лизинутанци и, ако би још желели да се настане на коме од мајушних светова — ја бих им радије на име тога препоручио коју планетицу (астероид, планетоид). *) Ту се не морају бојати е ће и при најмањем покрету испарити у неврат. Тих планетица има преко 400 на број, те читаоци могу бирати коју хоће.

(наставља се)

ПРОФ. Ј. МИХАЈЛОВИЋ.

МИРДУШИ

Ој, у крилу ноћи бајне
Осуле се звезде сјајне,
Ружа шири мирис мио,
А несташни ветар чини
Љубећ' росу цвеће дира;
Па где врело камен спира,
Где су дивни рукосади,
Савија се да расхлади
Вреле усне, ломне груди,
Те и у њих да пробуди
Топлу наду, осмех мио
Пре н'о би се растонио.
Ту ја будан сетан сео.
Чекам зору, данак бео.
Па у томе светом складу
Тражим лека своме јаду.
Ал' и месец веће гасне;

Београд

Триу, бледе звезде јасне;
Нојца свија густе власи,
Славуј пева, зору гласи,
А са њоме јутро свеже —
Моје срцу све то теже!...
И када сам клонут' хтео,
И без мира и без санка,
На уснама бела данка
Осмејак се румен осу,
Па целива врело, росу,
Пола, цветне перивоје,
И блеђано чело моје.
А с оближње цркве старе,
Где побожни груди жаре,
Јекну звоно на кроз таму
Верне зове светом храму
Да их грешне на дан нови

Вишња рука благослови!...
И та јека, свет што буди,
Завихала моје груди,
Те се рука сама диже
Челу горе, небу ближе...
Прекрстих се!... А с усана,
При осветку бела дана,
Молитва ми летну лака
Вечном творцу — пут облака!...
Сад у оку неста сузе;
Ледно срце огњ узме;
Чело ведрј, лице свеже
Црне мисли саме беже —
Разгони их нова нада!
Тако моја душа млада
Коју бура слама доста —
Крепка, снажна, мирна поста!...

Цветко.

СРПСКИ КОМАДИ

У К. С. НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ

(НАСТАВАК)

II

Читање је само може ли Позориште ове услуге чинити. Јер, најзад, лепо је да оно помаже књижевности; да узме удела у задацима које књижевност, и њему као и осталим просветним установама, у дужност ставља — али може ли то да учини? Позориште није чисто књижевна инстанција; оно има и друге своје циљеве; оно има, уз то, нарочите услове под којима живи и нарочите интересе које треба да задовољи. Оно је, (да најпре ово поменемо) и због својих прихода и иначе, упућено на публику: од ње зависи и ради ње и постоји. А хоће ли публика примити предложени репертоар, хоће ли га волети и одржавати онако као што воли и одржава друге?

Има многих који држе да неће. Видели смо да су и управе биле тога мишљења а управе су најмеродавније у овој прилици. Наша старија драма, тако гласе та мишљења *) имала је вредности у своје време; од тога времена, публика је „с дана на дан добијајући новије погледе на садашњост и прошлост и стичући свестрајније знање и образовање“, учинила извесан напредак и престала уживати у њој. Као што смо једанпут навели, „оно што је публика пре потресало душу, сад јој изгледа са свим хладно и немо.“ Она је постала толико интели-

гентна да не може да прими предложени репертоар. То се показало и пре десет петнаест година, то се мора показати и данас. Управе су и пре покушавале да васпоставе народну драму, али су наишле на неуспехе. Кад је 1887. године Народна Скупштина тражила да се у Позоришту више дају народни комади, онда је управа похитала да их дâ, и шта је било? За десет народних комада које је дала месеца Децембра те године, имала је „триста дуката дефицита“. И онда је управа, видећи куда то води, на томе и оставила започети покушај и стекла искуство да није увек умесно слушати глас патриотизма. Национални репертоар је неостварљив и ми смо га узалуд препоручивали. Може књижевност колико хоће молити услуге од Позоришта: кад публика од које зависи све, неће за њих да чује, Позориште их не може чинити. Узалуд може закон наређивати неговање старије националне драме: ако су се, од времена кад је закон постао, прилике тако измениле да је Позоришту немогуће да је негује, онда Позориште не може извршавати његове наредбе и не може бити одговорно за њихово невршење. Јер је, у том случају, закон крив што је тражио више но што се може дати и претпостављао оно што се доцније показало као немогуће. И кад тако ствари стоје, ми, далеко од тога да ободравамо управу да са својим данашњим покушајима истраје на корист књижевности, боље да јој светујемо да их се она окане на корист самога Позоришта.

Ово мишљење међутим, није врло тачно. Докази о неостварљивости националног репертоара, нису врло сигурни. Покушај који је раније управа чинила, не до-

*) М. П. Шапчанин, Позориште и драма, Београд 1888 стр. 17.

*) Види „Дело“ свеска за Март 1899 стр. 472—476.

казује ништа. По ономе што нам је она о том покушају саопштила, нама изгледа да је ствар овако текла. Скупштина је тражила народне комаде и управа је, на врат на нос, потрчала да је задовољи. Управа сама није веровала у потребност тога репертоара: ни она, ни они који су тај репертоар с њоме изводили. Цео покушај вођен је под пресијом а такви покушаји увек пропадну. И, ако је ствар одиети овако вођена, није чудо што је и пропала. Али нека је и другачије вођена, нас тај покушај ништа не убеђује. Управа нам не каже који су то комади које је она у поменутом месецу дала, а то је врло важно међутим. Ако су ти комади били слаби и без интереса, разумљиво је да такво увођење националног репертоара, није могло довести успеха, али је разумљиво и то да национална драма за то није крива. Има, у српској драми и ствари досађах као и ствари занимљивих: почните с овим другим ако хоћете да уведете репертоар. Треба добро одабирати при увођењу. Није никаква вештина наћи досађах репертоар, нарочито у српској драми. Најзад, нека је репертоар који је управа тога кобног месеца дала, био и добро одабран: нека је и све остало од чега успех зависи, било, и ако је то мало тешко веровати, као што треба — па ипак онит од децембра 1887. није довољан да ништа докаже, јер је у врло малим размерама био учињен. Да је онит трајао годину две дана, ми бисмо му још могли веровати. Овако, он не показује ништа. Аргументат, дакле, којим се управа послужила да докаже неостварљивост нашег репертоара, не доказује ову неостварљивост. Како је тај аргументат у исто доба једини (јер годе сумње у одних публике не можемо сматрати као доказ) који је управа изнела у потврду свога мишљења, то и само мишљење видимо колико је основано.

Како ће публика примати предложени репертоар, то је одиета велико питање. Док се проба у довољним размерама не учине, не можемо ништа сигурно знати. Публика често пута омане кад јој се највише надате, и обратно. Њене симпатије нису још као што треба испитане, нарочито у погледу на народне комаде, али су ипак у извесној мери показане.

И то што је показано, ево како изгледа. Малетић који је јамачно добро познавао позоришне прилике, наводи да публика воли народне комаде: „извесно је, каже он, да су позоришној благајни највише прихода донели народни комади.“¹⁾ Али Малетић је то рекао пре петнаест година а публика се од то доба изменила и доцнији подаци можда обрнуто тврде. Да видимо. Пре пет година управа позоришна (ова иста која је и данас), извештавајући које су врсте представа најмилије публици, изјавила је ово: „По цифрама дохотка на каси може се рећи да је наша публика за ових двадесет и пет година (1869 до 1894), с малим изузетком (ове две последње речи односе се, држим, не на народне комаде него на ред у коме су поређане оне даље врсте представа), најрадије походила и гледала: 1. српске народне комаде, било историске било из савременог живота; 2. и т. д.“²⁾ Али и овде се може нешто приметити, ова изјава важи само за цео рок од 25 година а не за данас. Ако је публика за ових 25 година најрадије гледала српску драму, није их за свих 25 година подједнако радо гледала. Можда их је радије гледала пре него сад и можда због тога овај податак говори тако јако у корист наше драме. Свеједно. Јер рећимо да публика наше комаде не гледа најрадије, него само радо, и нек их само гледа, па и то је доста за одржање њихово. Сем овога, имамо још података, и то за две последње сезоне. По месечним извештајима управним за ове две сезоне³⁾ међу именима комада који су у једном месецу највећи приход донели, врло често фигуришу имена српских комада. Додуше, то су комади Г.

Цветића и други новији и ми ипак по овом не знамо како ће бити посвећени они који су старији од ових а нама је до њих највише стало. Тек ове сезоне имали смо прве опште са старијима и другим издаваним комадима и шта смо видели? Видели смо, и то нам даје наде да ће и у будуће тако бити, да публика, у главном, долази на те комаде и да Позориште није имало никаквог дефицита. Ако су, у Децембру 1887, десет српских комада довели дефицит, у Фебруару ове године опет десет комада и то у 12 представа, донели су, напротив, врло леп приход. Значи да публика још воли старије и друге српске комаде, и више сад него пре. Публика је уживала у Стеријиним комедијама (*За жена, Београд некад и сад, Кир Јања, Покондирена тиква*) и Трифковићевим (*Избиралица, Пола вина пола воде*) а тако и у комедијама Илије Вукићевића (*Срећа и људи, Лева була*). Требало је само видети како свет грца од смеха. Публика је врло лепо примила и Костићеву *Гордану*, и Стеријиног *Дечанског* и чак Банову *Мериму*, и мало слабије Јакшићеву *Сеобу Србаца* и Костићеву *Максима Црнојевића*. Није дошла (празничне комаде: *Хајдук Вељко, Цвети, Кнез Милош* и новије: *Ивова Слава* и др., који пролазе увек добро, не рачунам) само на Стеријина *Скендербега*, Банову *Добрицу* и *Милена* и Илићеву *Јаквинту*. Није дошла; па лепо, али кад од 24 представе публика изостане само са 4, онда је то ипак врло леп успех. И после, ако и изостане, ако не прими *Скендербега* и не прими лепо *Сеобу Србаца*, зар то значи да она има право: па она није зимус дошла ни на *Дору*, ни на *Ружу Блазу* готово, ни на толике друге комаде од интереса и вредности! И, најзад, ова није много ни крива: како глумци многе комаде играју и како се ми сви старамо да публика посећује Позориште, добро је што га је и овако посећивала. У осталом, код нас се још често дешава да глумци играју пред празном кућом а то је апсурдно, тога нигде нема и с тим позориште престаје бити позориште.

(НАСТАВЉА СЕ)

Павле Поповић.

ИЛИЈА ВУКИЋЕВИЋ (1866.—1899.)

На првим странама својих првих бројева *Нова Искра* доноси већ две посмртне успомене. Непуни је месец како су из маленог кола српских приповедача ожаљена већ два од најсвежијих и најсимпатичнијих имена његових — Илија Вукићевић и Светозар Ранковић. 5 марта ове године, први, умро је Илија Вукићевић, чију слику с неколико потеза биографије и рада доносимо у овом броју.

Илија Вукићевић родио се 3. августа 1866. у Београду. Отац, Ива Вукићевић чиновник, ожењен је био Софијом Димитријевићевом, опет чиновничком кћери и та чиновничка судбина пратила је и прве године Илијине. Отуд по очевим премештајима, Илија је већ као мали живео у Београду, у Шапцу, где је учио више разреде гимназије, у Врању, затим одвојен од породице у Београду, где је ушао у више разреде, у Крагујевцу, где је свршио матуру, и најзад, још као ђак, у Београду где је 1884. ступио у природно-математички одсек философије на Великој Школи. У избору природњачког одсека у философији, као и најобичније, није било нарочитих дубоких побуда, исто као што ни доцније чак стручна спрема са Велике Школе није била од већег значаја по доцнији рад Илијин. Слободан, природног духа, са својим ведрим темпераментом, Илија је у Велику Школу ушао са свом свежином, искреношћу младости. Он није осећао („већ из малена“) велики и трудан позив дубоке науке, нити су професорска судбина и стручна спрема у њој подгрејале какве крупне научарске амбиције. Али је тадашњи

¹⁾ Малетић, Грађа, стр. 852.²⁾ Поменик позоришних, стр. 25.³⁾ Дело, 1896—98.

живот у Великој Школи био од другог значаја у Илијиној судбини.

После осамдесетих година и познате генерације данас најчувенијих и најистакнутијих јавних радника у нашој отаџбини, време живота и полета на Великој Школи трајаше још и за школовања Илијина. Ту је било опет младо, одушевљено коло; омладина бујна, радна, загрејана великим слободоуздним идејама, пуна искреног патриотизма, пуна идеала и полета. У такој средини, у тој утакмици и врелу, са проширеним образовањем и критичнијим погледима, Илијин поетски темперамент, поред своје воље и полета, добио је још један и далеко значајнији подстицај за књижевни рад, који из јачког доба до последњих својих часова никад није прекидао. Већ у то доба, почео је Илија са својим приповеткама, које за непуних две три године од прве (хумореска *Патак*, у „Београдском Дневнику“, 1886) видимо расејане по свима нашим књижевним листовима. По изласку из школе (1888) књижевни рад његов поста још обилатијим и име још познатијим. Две године проведе као предавач гимназије Врацке, одакле се по смрти очевој, који ту прожине као судија с породицом скоро десет година, врати у Београд, опет за предавача (1890). Те године одштампана он у Београду пет својих раније штампаних и растурених по листовима приповедака, под насловом *И. Вукићевић, Приповетке I*. Већ дотадањом сарадњом по књижевним листовима Вукићевић беше стекао широког гласа, а са првом збирком намењеном целокупном издању његових приповедака, изаше он пред ширу и свестрану оцену публике. Охрабрен у тој ласкавим одзивом, Вукићевић је и даље радио све обилатије и брижљивије. Није било књижевног листа коме Илија не беше сарадник; „Босанска Вила“, „Преодница“, „Стражилово“, „Јавор“, „Отаџбина“, „Коло“, „Бранково Коло“, „Дело“ и др.: све се то отимаше за који прилог Вукићевићев. И критика је примала врло симпатично сваки рад Вукићевићев. То су биле познате цветне године када после Лазе Лазаревића читаво коло млађих књижевних радника беше пошло у углед на великога учитеља. Двоје од најсрећнијих и најоригиналнијих у томе колу беху Веселиновић и Вукићевић. Данас, када су и они стекли доста, можда сувише срећних или несрећних подражавалаца, површна критика могла би се преко тих позивијих утисака са конија и огрешити у своје суду.... Али у време кад они поникоме први, свежи, и сами, успех њихов беше одишта пун, одишта заслужен и велики. И. Вукићевић беше у том друштву млађи, али са својим лепим школским образовањем, својом топлином, својом нежњом и осетљивошћу, затим неколиким крупнијим потезима, које кунаше или по инстинкту беше испустио овде онде, обећаваше критици замашније ствари; отуд она биваше каткад и оштрија према њему, у колико све више очекиваше од свог дубинца. Међутим непрекидан рад, познате досадне молбе, вапаји уредника српских књижевних листова, рад по молби, наруџбини, често задихан, испрекидан, рад на бројеве, није давао времена за какву новину, веће обрте у раду, замашнији предмет, углавнију обраду, дубљу студију. У таквим приликама, и са увек скромном литерарном спремом српског књижевника, Вукићевић није се могао отргнути од свога дотадањег, према његовом силном поетском темпераменту, мало оригиналног, нешто више употребљеног, или како оштрија критика говораше похабаног манира сеоске слике и приповетке. И сам Илија виђаше добро шта му недостаје, и са пуно радости дочека једногодишње одушество и помоћ државну ради усавршавања на страни. Већ две године пре тога (1892) положио беше професорски испит, а позаском у Швајцарску, остављаху и дужност уредника угледног часописа „Дело“, коме беше један од првих покретача, најпреднијих сарадника и први уредник (1894). Проведену годину у Женеву употреби Илија на изучавање француског језика и литературе, а за цело време шилаше и даље прилоге „Делу“, „Босанској Вили“ и осталима. Од тог

пута, угледом на најновије правце у старој нарочито француској приповетци, почиње и нови Вукићевићев рад, *бајка*, у којој он поче угледом на стране модерне радове те врсте, у фантастичном облику износити своје уметничке слике и народне мотиве. Али једногодишња студија и његова дотадања скромна обрада у већ свикнутом маниру, не беху довољне за какав нови замашнији рад, нити изабрана прста беше најсрећнија ни довољна да самим даром Вукићевићевим учини већи обрт у његову раду. Затим се он беше вратио на своју стару, и за његову увек нежну природу заморну професорску службу, и никад не имађаше сувишног времена, ни за рад, ни за одмор. Међутим његови књижевни прилози листовима беху још обилати. Те године, по доласку у Београд (1895) беше се и оженио, и изгледаше да ће у новој породичној радости стећи и новог поткрепљења у својем раду. Али већ од тада поче полако и неистајано опадати здравље, и несрећна неврастенија, чији га знаци узнемиравашу већ из ранијих дана, разораваше мало по мало и без помоћи оно ведро и отворено чело, док му иза последњих двеју година, дуге патње, несрећна умна болест, 5 марта ове године, не додосе и саму смрт.

Преглед (за овај мах прибољешних) радова: 1886: *Патак* (хумореска) штампана у „Београдском Дневнику“. — 1887: *Комшије, Све сам знам* („Стражилово“); *Златна жинца* („Вич“, година ?). — 1888: *Јемац, Прво учче, Свој грех, Под багреном* („Стражилово“). — 1889: *Најбољи лав* („Јавор“); *Је ли живи? Над гробом* („Коло“); *Кад није суђено* („Босанска Вила“). — 1890: *На месечину* („Босанска Вила“); *У новој кући* („Отаџбина“); *Приповетке I* (Све сам знам, Под багреном, Је ли живи? Два растања, Под својом). — Последње две из „Отаџбине“ за год. ?). — 1891: *Неколико слика из живота једног јунака* („Преодница“); *Граничари* („Одјек“). — 1892: *Мала погрешка, На отражи* („Отаџбина“). — *Некушеније, Стига* („Јавор“); *Мишко убојница* („Стражилово“). — 1894: *Страшан сан* („Босанска Вила“); *Горак хлеб, Рождество твоје* („Дело“); *Срећа и злоди* — шала у једном чину („Стражилово“); *Шкрбо и Фејаула* (календар „Требињ“, година ?). — 1895: *Лековити штап, Ђоса у рају* („Б. Вила“); *Прича о Сизми Ступици и селу Враћима* („Дело“); *Мала вила* („Војислављева споменница“); *Проклето лепота* („Бранково Коло“) све бајке. — 1896: *Како је Настас изабрани тражио и нашао срећу* — бајка („Браство“); *Љута рана* („Б. Вила“); *Ђаво и девојка* — бајка („Бранково Коло“); *Један борац* („Дело“); *Цар Горан* — бајка („Зора“). — 1897: *Срце* — бајка („Летописе Мат. Срп.“).

Од штампаних дела остало: једна комедија у 3 чина, једна шала у 1 чину, *) фрагменти једног романа и нацрт једног слике. **ш.**

Љубљана, 22 марта 1899.

Књиге Матице Словенске напоскон угледаше света. Већ је познато ушло у обичај, да књиге овога завода тако радо очекиване, сваке године задоцне. Крива је тому жалија Словенаци, да намененим личностима поверавају толиких и тако различитих послова, да их они ни уз најбољу вољу не могу савесно свршавати. Књиге су ове:

1) *Летописе словенске матице за лето 1898*. Уредио Антон Вартел. 8-на. 350. страна. Објављени су у њем оли саставци: *Иван Врховец*. Ментавски шитаљ (Донески и културни згоднини Љубљанскога места). — *Др. Фр. Видиц*: Некај о размерју словенских Трубарјевих списов и протестантским хрватским књигама. Писац изаша онде на видело неке чињенице које сведоче да су хрватски протестантски писци шеснаестог века своје књиге припојили на дотична књигама словеначких протестантских списатеља, а да су слабо преводили своје писмо с латинце. — *Иван Стеклас*: *Иван Турјански* (Auerperg) крајински заповедник. — *Иван Черник*: Душевна изобразба чловештва и женско израшање. (Песрећни писад погинуо је од властите руке). *Иван Врховец*: Велики шен-клавеник збор у Љубљани — читав је? — *Р. Перушек*: *Словенска библиографија*. — *Е. Лах*: *Летописе Матице словенске*. Матица броји укупно 3099 чланова. 219 више него ли ланске године (265 уте-меллаја који влашито једном за свагда 50 еор. а 2810 редовних уз годишњи принос од 2 е.). — *Имовина* је 34.000 е. 83 нов., дакле 299 е. 92 нов. више него ли прошле године.

2) *Ант. Кнезона књижица*. Збирка забавних и поучних списов. V. књига. м. 8-на 209 ст. У овој су књизи штампане слике и повести *Фр. К. Межжа*, песме *Антон Мелведа* и две пртице из књижевне повеснице из пера председника *Фр. Левица*.

*) *Лена Була*, играна први пут у Народној Позоришту 3 априла ов. г.

Прва расправља о Стредовој песни «Шопотник» која је постала народном, макар да су рети преведене с немачког језика, а мелодија позајмљена од Француза. У другој се описује значај песника Јанеза Весела Коссека приликом његове стогодишњице.

3). Забавна књижевна. XI. звезак, м. 8-на 107. ст. Јокоф Жировник описује врло сретно «Церничко језеро», које је на гласу ради тога, што се у различно доба године по њему лови, рибари, пасе и лови.

4). Електрика, ње произвајање и употреба. Сисац Иван Шубиц, м. 8-на 97—359. С овом је свеском свршено ово дело.

5). Словенске народне песме. Уредио др. К. Штрекељ. Звезак I. XXIV. и 593—820. — Ову књигу приказао је уредник Ватрославу Јагићу прваку у словенској филозофији. Редакција књиге је одлична, а вредност народних песама словенских оцењивао сам у једном писму ланској «Искри».

6). Згодовина словенскога словесства. IV. дел. Сисац професор др. Карол Гласер, 8-на, 151. ст. Овај рад је изод огромног и савесног труда, али ништа не одговара захтевима литерарне новеснице, већ је само богата ризница сухих података из живота сисацела и њихових дела.

У последњем писму управљеном уредништву «Искре», ја сам са неколико речи приказао поновије словенске песнике. Од оно доба изашло су три свеске песама и то: 1). *Песнице младему народу*. Сисац Антон Хрибар (Корински). У Целу тисао и изложио Драгутин Хрибар, 1898. Скупљене песме само потврђују суд, који сам тада о њима изрекао. Лирске песме без свакога су помета а сиромашне мисли своје покушава прикрити безбројним варијацијама истога предмета. Боље су епске песме. Некоје су баш лепе. Али има их врло много, а читаоцу смета одвишна, кадикада чак банална речитост.

2). *Erotica*. Изложио Иван Цанкар. У Љубљани 1899. м. 8-на 115 страна. Издавач дао је наштампати 1000 егземплара ове књиге. Даше нема ни један више на продају. Сам бискуп љубљански купио је више од 700 егземплара. Ви ћете мислити, да су то побољне песме, које кани бискуп раздати својим духовницима, богословима и ђацима. Не! Њима ће дојити већ хоћеи тако забранити читање тих безбожних и бестидних песама. Дошла је и до Словенаца декаденција, на ове песме први су цвекат те литерарне струје. Цанкар има лирскога талента, а поштување бискупова, учинило је да ће се већ продати 250 егземплара ових песама читати не само од оних који су их купили, него и од десет пута толико читалаца који их узгајљују у њих. Као што је бискуп побудио само већу пажњу за песника те учинио највећу рекламу за песме његове, исто тако су претерана и она ударања у бубице и таламбасе, којима се Цанкар слави с друге стране. Као што рекох, лирски дар не да му се оворећи; језик и појетски облици сјајни су; врло добро уме пододити слику ситуације; а у многим песмама види се афектирана сет, а кадикада прелазе његови изрази и меће пристојности.

3). *Отон Зупанчић, Чаша опожности*. Љубљана. 1899. 8-на. 110. Ево овет један представник окултизма и мистицизма. И ове песме једни у велико хвале, други коре ради неразговетности њихове. Има и међу ових песмама неколико бисера, изрази дубоког осећања и лених слика, како 'но их Немци зову «Stimmungsbilder». Али претежна већина њихова треба коментара, ако хоћеш да разумеш, шта песник мисли. Ако додам к томе, да је песник на многим местима напуштао чак и песничку форму, т. ј. ритам и слик, онда нека ужива читајући те песме ко може, а ја сам их оставио незадовољан.

Ове године обећа нам се, да ће изаћи дивот-издање Прешеронових песама, једна нова свеска Ашкерчевих балада и напокон још један свезак скупљених свеса чувенога песника старијег доба, професора Стритар, који сада у Бечу живи.

Рајко Перушек.

Козак певач (сликао Брант). — Полазе ли то у Сој или на веселе пакво? Козаку је свиједно: ма куда ишао њега песма прати а бој му је још и најмилије веселе! Уз њега је песма све докле докле час не дође да је оружја звек замени; а када се сврши бој — живи ће песму наставити а погинула браћа у весми ће бити сачувана.

«Цар Никола» пароброд срп. брод друштва (фотогр. снимно г. Ч. Антонијевић). Српско Бродарско Друштво, које је основано тек пре 6—7 година, почело је у последње време тако лепо напредовати, да ће оно у брзо постати моћан фактор за нашу привреду и трговину. Ни једна установа код нас не ужива тако леп глас као Српско Бродарско Друштво. Бродарско Друштво потпуногунто искреним симпатијама свију патриота, разгранана е дана на дан све више своје радове. Друштво данас располаже са 7 паро-

брода и 30 чланова, те и ако је број овај мали, ипак реморкери Српског Бродарског Друштва «Београд», «Таково» и «Сит» плове под Српском заставом дуж обала српске Саве све до Сиска а тихим Дунавом до Будима, преносећи за светске тргове богате производе отаџбине наше. Сем тога плове српски путнички пароброди «Делиград», «Мачва», «Морана» и «Цар Никола II» на прузи Београд-Шабац, Београд-Радујевац и Београд-Земун.

Путнички пароброд «Цар Никола II», чију слику у данашњем броју доносимо, спада у ред најлепших и најбољих пароброда на Дунаву. По својој елеганцији достојан је имена великог Цара Николе II. Овај путнички пароброд поручило је Бродарско Друштво код познате фирме Кристофа Руткова у Кастелу на Рајни а машина му је из чувене фабрике Ешер Вилз из Цириха; имаде 150 индичираних снага, а може се рећи да је најбржа лађа на Дунаву. «Цар Никола II» одржава везу на линији Београд-Радујевац, а недељом плови за излете од Београ до Градшта и натраг.

Ми желимо да Српско Брод. Друштво у што краћем времену повећа свој флотни парк са још којим новим паробродом и да што пре одговори свом задатку ради којег је и основано.

Ђурађ Бранковић (цртао г. Леон Коси). Несрећни догађај из српске прошлости, како Ђурађ дочекује осмелене синове Стевана и Гргура, износи наш сликар г. Леон Коси у овој слици са онолико маите и уживања у сав догађај да је овај рад доста пуно карактеристичан за његово сликање. И ако је овај рад нацрт за велику слику у бојама ипак носи у себи све стране г. Косинова представљања. Жалити је искрено што је ова слика украђена, те тако провала за потпуну израву.

Водопад код Јајца (фотографски снимак). Историски и археолошки знаменита престоница српских краљева Јајце лежи у Босни високо на брегу а у самом углу што га гради река Врбас и Паниа која се у њ сурвава. У град се улази кроз старовечну капију близу које је и водопад чију слику доносимо у овом броју. Може се овај водопад посматрати с које му драго стране и у ма које доба, човек се мора увек дивити величанствености изгледа. Преко окомита стена у 7—8 великих сланова изручује се Паниа са висине од 30 метара у Врбасове дубине. А када сунце баца своје зраке на Панине сланове, предивају се они у свима призматичним бојама. Левота и величанственост овога српскога водопада мањка је до сада већ многе путнике којих се број стално увећава.

Александријска игралица (фотогр. снимно г. П. Јовановић). Мислимо да ћемо својим читаоцима учинити задовољство доносим овом лепо фотографски снимак Александријске игралице. Нарочити значај за српске читаоце добија ова слика и тим што ју је снимно Србни у самој Александрији.

БИБЛИОГРАФИЈА

КНИГЕ

1. Где је истина? Упућено на адресу Г. Др. Бранислава Петровијевића, од Петра С. Протића, професора. Прештампано из «Весника Српског Цркви». — Београд, Штамп. и књиготисница Павловића и Стојановића, 1899. — 8-на, стр. 16. — Цена?
2. Извештај о раду обласног Дунавског «Кола Јахача Кнез Михаило» у 1898. години. — Београд Штампано у Држ. Штамп. Краљ. Србије, 1899. — 8-на, стр. 20. —
3. Покрет срба у онолики Класа 1603. год. По до сад необјављених докумената написао Јов. Н. Томић. (Оштампано из LV Глаза Срп. Краљ. Академије). 8-на стр. 109—125. Цена?
4. Ђурђевско цвијеће. Вриједној омладини убрао и скитио Радоје М. Вуксан, учитељ. Трећина чиста прихода отида Интернату Срп. Учит. Школе у Пакраду. У Пакраду, штампарија Ј. Зоричића, 1899. Цијена 60 нотаура или 80 пара дин. — 16-на, стр. 67. —
5. Први Мај 1899. — Радничко Друштво. Штампарија Д. Миросављевића, Београд, 1899. — 16-на, стр. 30. — Цена 20 п. д.
6. Ко ће као Бог? Слика из рабацкијског живота у Србији. Написао К. Т. А., учитељ. Београд, штампарија Св. Николића, 1899. — 8-на, стр. 40. Цена 0.40 дин.

«Нова Искра» излази 1. и 16. у месецу — Цена: на год. 16, по год. 8, четврт год. 4 дин.; ван Србије год. 10 фор. или 20 дин. у злату. — Претплата и све што се тиче администрације шаље се Парној Радик. Штампарији, Кнежев Споменик бр. 7.

Власник и уредник Р. Ј. Одавић.

Парна Радикална Штампарија кн. спом. бр. 35.